

Videl je globlje, videl je mirno monumentalnost, videl je moč, ki kaže v bodočnost.

Veliki kiparji preteklosti stoje zato tako visoko, ker je v njihovih delih zadobila kulturna ideja njihovega časa obliko. Tehnično znanje samo nam ne imponira, to je predpogoj. Šele ko v umetnikovo ustvarjanje pronikne gonilna moč časa,

zadobi njegovo delo popolno vrednost. Njegova umetnost izpoveduje tedaj idejo časa, njeno najintimnejšo vsebino. Isto je z Meunierjem. V svojih delih nam pove najneposredneje, brez ovinka, kaj naš čas išče, kaj hoče. Izpoved leži v njih. V njem je našla najgloblja ideja sedanjosti, ustvarjajoča ideja našega časa, socialna ideja svojo obliko.

FRANCE BEVK: GREŠNIK.

Stopil je v cerkev, se poškopil z blagoslovljeno vodo ter postal.

Zatrepetalo mu je pred očmi, komaj je mogel razločiti glavni oltar od sten. Ornamenti so spominjali na Ludovika XV. Cvetlica se je oklepala cvetlice, angelček je držal angelčka za roko, vse v dolgi vrsti po steni; vse se je svetilo pozlačeno. Okna so bila zavešena s svetlimi začinjali, da je padala svetloba skozi nje in se lovila na smehljajočih obrazih angelčkov in Matere božje v velikem oltarju. Tudi tabernakelj sta začinjali beli začinjali in izza začinjal se je svetilo zlato, okrašeno z zlatimi grozdi in zlatim pšeničnim klasjem.

Zamižal je; pestrost in svetloba ga je vznemirila. Iskal je sence in mističnega mraku, kraja, kjer misli ne moti posvetnost in ji je prosta pot k Bogu. Pisane stene so se mu zdele skoraj grešne, ko je človek željan miru in pokore.

V stranski ladji je bil polmrak. Zavil je v njega in hladno ga je objelo preko prsi. Pri krstnem kamnu je stala izpovednica. Obstal je in pogledal ta les. Kadarkoli se je v svojem življenju spomnil nanj, ga je stresel mraz z isto silo, kot ob spominu na krsto. Če se je spomnil v družbi nanjo, je bil naenkrat žalosten in zamišljen. »Memento mori...« je vzdihnil nekoč, pa sam ni vedel, kako mu je prišla ta beseda na ustnice.

Sklonil je glavo v svojih mislih in se približal oltarju, ki je ležal globoko v senci polmraka. Pokleknil je in sklenil roke, nerodno, kot majhen otrok. Na oltarni sliki je klečala Marija Magdalena in mazila noge Jezusu, Jezus pa se je sklanjal k njej. Gledal je sliko... Opazoval je podobo dolgo, ogledal vse gube na obleki Magdalenini, premeril vrček za olje, presodil solnce v kotu slike in senco preko vseh obrazov. Ta čas ni molil. Ko se je zavedel svoje raztresenosti, je pogledal na tla, na temno, razhojeno preprogo in je začel

moliti... Šepetal je besede, ki jih je sestavil sam; očenaša ni več znal celega.

Iz srednje ladje se je slišala hoja po prstih, šum svile ženskih kril; gotovo bogata vdova; šklepetanje opank sivolasega patra in zopet mir...

Ustnice so zopet obstale. Na preprogo so bile vtikane pisane rože. Bele, rdeče in plave. Listje je bilo temnozeleno, list se je oklepil lista; same rože v dolgi vrsti, od zgoraj, vrsta za vrsto, do spodaj.

Pred očmi mu je stopila lepa dama, ki je nosila vedno rožasto obleko, celo tedaj, ko ji je mož umrl. Še majhen deček, jo je poznal in je bil srečen, če jo je videl... Po treh letih ga je odslovila in zdaj je resnično omahoval med svetnikom in razuzdancem.

Zavedel se je, da ne moli. Začutil je vso bolelost življenjskega nemira in je vstal. Živci so mu vznemirjeni trepetali, telo se mu je treslo kot mrzlično.

Stopil je z energičnim korakom mimo glavnega oltarja v zakristijo...

»Ali bi dobil izpovednika?«

Sivolasi pater je klečal ob klečalniku in molil. Počasi se je ozrl, ga pogledal, pomolčal in slednjič odgovoril:

»Počakajte ob izpovednici pri krstnem kamnu.«

Sivolasemu patru so bili taki obiski navadni. Samostan v bližini mesta je kot zdravilišče. Iz mesta in dežele kapljajo ljudje z bledimi obrazi in upalimi prsi in iščejo zdravja. Izpovednikova beseda, odvezujoči križ in sveti kruh tolažijo, zdravijo in krepé. Nekateri se vračajo vsako leto nazaj: čas jim zopet zaplodi bolezen. Dan za dnem, dan za dnem...

Eni so ošabni in sirovi: zlepa jim ni kaj greh. 'Ubijal nisem, ropal nisem, požigal nisem in tudi kradel ne!' — Drugi so tenkočutni, tem je greh vse: 'Vse grehe sveta imam na duši!' in so čisti

kot otroci. Šibki vedo, da sklepa ne bodo držali, pa obljubijo, da bodo držali, če bo v moči. Brez odveze ne gredo proč, da vsaj za trenutek čutijo moč in silo čistosti.

Sivolasi pater je rad izpovedoval, dasi mu je bilo bridko. Cela procesija krivic, tiranstva in sužnosti, vzdihov in kletev roma mimo izpovednice. Ne ena fara, ne ena domovina, ne eno ljudstvo se zrcali v tem, ampak mišljenje, zakoni in dejanja celega sveta in dōbe govore iz tistih litanij in padajo na izpovednikovo srce. Stari pater je trpko čutil vsak udarec teh svetovnih kapelj; pa izpovednikovo srce je kot srce pesnika. Pade nanj bridkost, izvabi pesem iz strun in dá prostor novi bridkosti...

Patru se je mudilo v izpovednico. Ko je zaprl vrata in zaškrtnil plavo zaškrtnjalo, je počakal par trenutkov.

»Kdaj ste bili zadnjič pri izpovedi?«

Jastreb je pomislil. Ni vedel, koliko let je tega. Zardel je, prijel nervozno prstan na levi roki in ga vrtel.

»Kdaj ste bili zadnjič pri izpovedi?« Pater je mislil, da je vprašanje preslišal.

Videl je, da mora na vsak način odgovoriti: Najrajši bi bil ta trenutek šel, pa je ostal.

»Laže bi povedal, kdaj nisem bil, duhovni oče...«

»Povejte!«

»Od tedaj nisem videl izpovednice, ko sem končal gimnazijo. Devetnajst let sem imel. Zdaj jih imam triinštirideset... Pri obhajilu pa nisem bil od...« Prepričan je bil, da tega ne more in ne sme povedati.

»Prosim.« Patrov glas je bil navaden, nič vznemirjen in zelo prijazen.

»... od desetega leta... K izpovedi sem hodil, ker sem moral, k obhajilu ne.«

Izpovednik je molčal za trenutek, izpovedanec tudi.

»Povejte grehe!«

Izpovedancu je padla teža na srce. Laže bi mu bilo, da bi bil izpovednik hud: »Od desetega leta? Nesrečnež!« Pa je bil tako hladen, kot bi mu bila izpoved vsakdanje opravilo. Teža je pekla, zato se je je hotel iznebiti.

»Napravil sem bil greh, ki me ga je bilo sram povedati: izpovedoval nas je gospod, ki nam je bil dobro znan, in sem zamolčal. Božjega ropa nisem storil; umaknil sem se svetemu obhajilu. Tako tudi pozneje. Nazadnje sem opustil še izpoved...«

Izpovedanec je obmolknil. Tudi pater je molčal.

»Kako mi je bilo to težko, duhovni oče! Spočetka, pozneje ne več. Radi matere! Ko jo je vzela smrt, sem padal v greh za grehom... globlje... globlje...«

Izpovedanec je pravil grehe počasi in s tresočim glasom, navadne grehe, velike in majhne, in obmolknil. Pater se je odkašljaj, držeč robec pred ustni. Izpovedanec se je zdel sam sebi smešen. Solzave, skesane besede so se mu gabile in najrajši bi jih bil preklical in rekel: Grešil sem in kaj mi bo žal za to!... Pa ta ponos se je uklonil hrepenenju po miru, ki ga je privedlo tja.

Izpovednik je zastrmel skozi zamreženo okence. Na obrazu tujčevem je videl, da je prihranil težo za zadnje.

»Duhovni oče, saj poznate življenje! Vse pritiska, vse rine, svetuje in diktira... Tja, sem, gor, dol, brez začetka in brez konca... kapljica v reki, ki jo ženejo sestrice dalje. Morda bi vse rade šle vun, rade mirovale, pa ne more niti ena. Druga potiska drugo, med skalovjem, čez slapove, razdirajo in delajo, se pešijo, združujejo... Duhovni oče, jaz sem kaplja...«

Te besede so se mu zdele še bolj gnusne in grde, nevredne moža, ki hoče biti odkrit in razkriti dejanja taka kot so... Kot bi bil prišel tja, da se opraviči: Grešil sem, pa nisem kriv!

Pater se je zganil v izpovednici.

»Povejte dalje!«

»Imam še velike grehe... Koliko — kdo bi se tega spominjal!«

Pater se je zopet ozrl skozi mrežo. Ko je zagledal pred seboj resne, lepe poteze obraza, ki je razodeval umnega človeka, je zopet narahlo zamižal, kot bi hotel reči: »Slišim, ne vem, kdo si!«

»Povejte, česar se spominjate!«

Kratek molk.

»Umoril sem petnajst deklic.« Izgovoril je to s tako naravnim in prepričevalnim glasom, da je patra objela groza. Zastrmel je skozi okence vanj.

»Umoril sem petnajst deklic,« je ponovil izpovedanec z isto hladnostjo kot prej.

»Petnajst deklic?« Izpovednikov glas se je potresel. Mislil je, da ima znorelega človeka pred seboj.

»Duhovni oče, kaj je umor?«

Pater je molčal. Mož je čakal odgovora, ko ga ni dobil, je pravil dalje:

»Umoril sem jih... Umrle so počasne, počasne smrti... S prvo prijazno, lažnivo besedo, s prvim po-lju-bom sem vdahnil vsaki kal bolezn, štel bi jo h kroničnim. V prijetno laž sem zavil strupeno rožo, katere duh je mamil in razjedal. Duhovni oče, da poznate ženske! Take so, da

nisem nikdar nobene obsodil. Prvo, kar dobi ženska od moškega, je upanje. Potem trdno vero vanj in nazadnje ljubezen... Jaz sem igral, one niso igrale, pri Bogu, da ne! Verjele so in ljubile. Nosile v srcu in trpele. Jaz vem, da so trpele: trpeče obraze poznam in sem jih videl. Meni so bile roža, lepa pesem, vino pravzaprav! Šel sem dalje in ogenj, ki sem ga prižgal, je tlel: naj se razgori in uniči celo ognjišče. Zapeljevali nismo, samo morili smo. Razgorela ognjišča so ostala pepel celo življenje. »Rak jim je razjedel dušo — jaz pa sem postal hudodelec...«

Govoril je glasno in zelo vznemirjeno. Sram ga je bilo figur, v katerih je govoril, pa si ni mogel drugače pomagati. — Pater je molčal.

»Ali ni to umor?«

»Da, tudi po mojem bi bilo to greh,« je odgovoril pater previdno.

»Ali ni to umor?« je ponovil grešnik vprašanje. »Ali se ljudje ne izpovedujejo tudi tega?«

Pater je pomolčal. »Še nihče se mi ni obtožil tega greha,« je rekel potem.

»Pri Bogu, drugi delajo isto! Duhovni oče, prisegam Vam, drugi delajo isto!«

»Zakaj ste prišli sem?«

Izpovedanec je umolknil.

»Povejte dalje!«

»Kriv sem šestih prešuštev.«

Pater je sklenil roki.

»Kriv sem šestih prešuštev. Toliko se spominjam. Morda je tudi večje število, natančno ne morem vedeti...«

»Za božjo voljo!«

»Srečal sem na cesti tujo ženo in sem jo pogledal z zanimanjem. Ko je šla dalje, sem se ustavil in gledal za njo, kako se lahko ziblje, kako je lepo njeno polno telo. Tudi ona se ogleda in me vidi. Gre dalje in — da poznate ženske, duhovni oče! Dopasti je njeno bogastvo. Nasmehne se, še prožneje se zaziblje... Greh je storjen. Možu sem vzel ženo, družini gospodinjo, otrokom mater...«

»Ali...«

»Drugi dan pride po isti poti in je še lepša, vabljivejša. Morda me dobi, morda ne. Glavno je, izpregovorim ne ž njo, ali samo redkokdaj. Bolje, da bi; pa igra je lepša, ljubša. Prihaja in odhaja, vse njene misli so pri neznancu... V svojem nemiru je bedna in se odtuji vsemu. Mož ji ni več mož, družina ji ni več družina, otroci ji niso več otroci... Nekega dne izginem sebi v zabavo,

ona pa gre svoja pota. To sem delal. Ali ni to prešuštvo?«

Pater je pomislil. »Po mojem je greh, da!«

»Ali ni to prešuštvo? Kaj se ljudje ne izpovedujejo tudi tega?«

»Ljudje to prezirajo, dobri gospod,« je rekel pater z glasom, kot iz dna globoke žalosti. »Govorite dalje!«

»Še dva greha, duhovni oče, in ta dva obsegata vse ostale. Lažal sem...«

»Povedali ste že.«

»Tisto je bila navadna laž, to pa je velika, neskončna... Od jutra do večera je bila v meni, v mislih in dejanju. Laž iz strahopetnosti, laž iz prijaznosti, vljudna laž, laž iz navade... Laži v korist družbe, naroda in države, v korist umetnosti in kulture... Če bi hotel biti svet pravičen, bi moral postaviti spomenik, piramido celo, ne Svobodi in Lipski bitki, ampak Laži... Malone ves svet sloni na njej... Kdo bi se spominjal števila laži! Vse življenje je bila laž na mojih ustih...«

Molku izpovedanca je sledil izpovednikov molk.

»Še en greh: samomor. Poizkus samomora...«

Pater je za hip pogledal skozi mrežo, potem je zopet narahlo zamizal.

»... enkrat, dvakrat, trikrat... dvajsetkrat... neštetokrat, kot laž... kot bi neprenehoma držal browning na prsih... Ne, slaba primera; ne morem se izraziti... Uživanje slabí telo... mast brezdelja in lahkoživja zarašča možgane... Koliko sem jih poznal: ponosni na izsesane moči in ubito energijo in misel, so hodili z glavo pokoncu... Komaj sem se izkopal...«

Umolknil je...

»Ali ni to greh, duhovni oče? Ali ni ta laž hudo in tako dejanje samomor?«

Pater je molčal dolgo, dolgo. Ko ni hotel tujec potem nič več govoriti, je dvignil glavo, kot iz težkega sna.

»Molite kesanje!«

Tujec ni znal več moliti... Sklenil je roki in ječal: »Odpusti, Gospod, odpusti skesancu!«

Ko je napravil pater z roko križ odveze, se je nalahko zganilo plavo zagrinjalo. Senca je padla v ladjo... Le skozi okno glavne ladje je sijalo par rdečih umirajočih žarkov in delalo rumeno, svetlo liso tik pred izpovednico.

Mala vratca v okencu so se zaprla.